

Αυτή είναι η ταινία που όλοι μας περιμέναμε! Πρόκειται για ένα φόρο τιμής σε μια χώρα που μονάχα με τη λέξη κρίση φαίνεται να έχει σχέση. «Προαιώνια – Εγκώμιο στην Ελλάδα», είναι ο τίτλος της που επέλεξε ο σκηνοθέτης Harald Bergmann για το πρώτο μέρος μιας σειράς ταινιών για την Ελλάδα, για την Κρήτη και για την αρχαία εποχή του μινωικού πολιτισμού. Για μια χώρα δηλαδή που ζει μεταξύ μύθου και μύθων: Μύθος, τόσο με την έννοια της παράδοσης εφόσον η ταινία ξεκινά με μια αφήγηση σχετικά με τον Δία όσο και με την έννοια της διαστρέβλωσης και της παραμόρφωσης της αλήθειας, του ψέματος δηλαδή – με όλα τα στερεότυπα, τις διατυπώσεις, τις δυσαρέσκεις και τις προκαταλήψεις που εκδηλώνονται από τους μεν για τους δε, από τους ντόπιους για τους ξένους, από τους δήθεν καλούς ευρωπαίους Γερμανούς για τους χρεωμένους, ανυπόταχτους Έλληνες. Κατά συνέπεια, το 2015, στη χρονιά της μεγάλης «κρίσης», κανένα κινηματογραφικό κέντρο της Γερμανίας δεν ήθελε να υποστηρίξει το έργο αυτό (που πολύ αργότερα απέκτησε την δυνατότητα να πραγματοποιηθεί χάριν της Υφυπουργού Πολιτισμού και Μέσων Ενημέρωσης και του Κέντρου Κινηματογράφου του Βρανδεμβούργου) και έτσι ο Harald Bergmann ξεκίνησε για το δρόμο με μια μόνο φωτογραφική μηχανή τσέπης (αναλώνοντας τέσσερεις από αυτές) προς την πηγή του ελληνο-κρητικού μύθου με τη διπλή του έννοια. Αυτός ο σκηνοθέτης που πάντα αφηφούσε κάθε κινηματογραφικό και εμπορικό κομπορμιισμό πέτυχε τελικά ένα εξαιρετικά εντυπωσιακό έργο, αναδεικνύοντας τις δύο αυτές πτυχές του μύθου σε μια έντεχνη σύνθεση φωνών, ήχων και εκπληκτικών εικόνων που πολλές φορές κυριολεκτικά σείονται επειδή τραβήχτηκαν με το χέρι: εικόνες του Σπηλαίου του Δία, το Δικταίο Άντρο, εικόνες της θάλασσας, του φωτός, της Αθήνας (συμπεριλαμβανομένων αποσπασμάτων του Βερολίνου) που σε μερικά σημεία μέσα από μια γρήγορη ροή τρεμοπαίζουν ώστε να μένουν στη μνήμη σαν εικόνες μιας ταινίας υπενθύμισης. Έτσι όπως και οι φωνές που ασκούν κριτική, καταδικάζοντας τον «πολιτισμικό ρατσισμό» και τους αμυντικούς μηχανισμούς, οι οποίοι όχι μόνο εκφράστηκαν συγκλονιστικά στη Γερμανία το 2015. Αλλά, επίσης, και πάνω απ' όλα οι φωνές της ίδιας της Ελλάδας, οι αληθινές φωνές δηλαδή των ανθρώπων από διαφορετικά κοινωνικά στρώματα, από τους οδηγούς ταξί και τους διανοούμενους μέχρι έναν πάντα αμέριμνο ονειροπόλο με το παρατσούκλι Πιπινέλλη που στην ύπαιθρο απολαμβάνει τη «πολυτέλεια» ενός πρωτόγονου αποχωρητηρίου που προσφέρει φανταστική θέα στη θάλασσα. Ένας έξυπνος καλλιτέχνης της ζωής, ένας σύγχρονος Διογένης, του οποίου ο ήλιος, η θάλασσα και η καθημερινή του κένωση είναι η σωτηρία του.

Και τελικά και οι φωνές των γυναικών, των «Μουσών», δύο Ελληνίδων και μιας Γερμανίδας από τις οποίες η πιο συγκλονιστική είναι η 80χρονη Όλγα που προσφέρει μέσα από τον απλό και ήρεμο λόγο της ένα μανιφέστο ανθρωπιάς σαν έκφραση μιας εφαρμοσμένης ουτοπίας. Ενόψει της απειλής μιας διάσπασης

της Ευρώπης πρόκειται για ένα μοναδικό ντοκουμέντο – και μια προσφορά. Και μαζί μ’ αυτές και όλες οι άλλες φωνές που αναζητούν τις αιτίες του φθόνου, της μνησικακίας, της αποξένωσης και που προσπαθούν να σχηματίσουν μια άλλη εικόνα συμπληρωμένη από τα ψυχραιμα υπομνήματα του σκηνοθέτη, ο οποίος με τις ήπιες ερωτήσεις του λύνει τη γλώσσα των ανθρώπων και τους κάνει να μιλάνε ελληνικά, αγγλικά ή γερμανικά, και κάποια στιγμή σαν να μονολογεί θέτει το ερώτημα στο θεατή εάν η λεγόμενη κρίση είναι μια κρίση πιο πολλή δικιά μας παρά των Ελλήνων ...

Οι αναμνήσεις που εντάσσει από τα νεανικά του χρόνια όπως εκείνη μιας πεζοπορίας σ’ ένα οροπέδιο όπου τον φιλοξενεί ένας γέρος (που εμπεριέχει μια οδυνηρή αιχμή για το γερμανικό ακροατήριο) αποτελούν το αποκορύφωμα της ταινίας που μπαίνει βαθιά μέσα στο νου και την καρδιά μας. Εξίσου βασανιστικά είναι τα ερωτήματα που θέτει με τις αναφορές του στο λιμό του χειμώνα του 1941–1942 όταν οι Ναζί κατείχαν τη χώρα και την κατασπάραζαν οικονομικά και την εξουθένωσαν κυριολεκτικά. Πάνω από εκατό χιλιάδες ανθρώπινες ζωές θυσιάστηκαν. „Λαθρέμποροι, κλέφτες, φυγόπονοι“ – ήταν οι χαρακτηρισμοί τότε, όπως και σήμερα. Όμως αυτή η ταινία δεν είναι μια ταινία ισχυρισμών. Η θέση της ταινίας είναι να ρωτάει γεμάτη σεβασμό και συμπάθεια για το συνάνθρωπο, για την ομορφιά της χώρας, τη μουσική της, τους αρχαίους μύθους της και το φως της. Έτσι καταλήγει στους συλλογισμούς ενός ανθρώπου που κάποτε ξεκίνησε να αναζητήσει «αυτόν τον τρόπο σκέψης που μεγάλωσε υπό αυτό το φως». Συγχρόνως είναι η ταινία και ένα ερώτημα για την πηγή δύναμης αυτού του πανάρχαιου πολιτισμένου λαού που διαμόρφωσε τη δυτική σκέψη όπως κανένας άλλος λαός – ο σκηνοθέτης θα συνεχίσει να ερευνά αυτό το ζήτημα και στο επόμενο μέρος του έργου του. Μια σχεδόν τραγελαφική σκηνή το φανερώνει σ’ ένα σημείο με έναν διαφορετικό τρόπο· όταν ο ονειροπόλος Πιπινέλλη μας παρουσιάζει ένα πιστόλι που τη στιγμή του πυροβολισμού στρέφεται κατά του ίδιου του σκοπευτή. Ένα πικρό–ειρωνικό σχόλιο σχετικά με την παγκόσμια καταστροφική μανία με τα όπλα και μια καυστική απόφασή του Όχι στην πανταχού παρούσα απειλή αυτοκτονίας.

Απαλό πάθος, σκεπτικισμός και μερικές φορές ένα πνευματώδες χιούμορ είναι τα συστατικά αυτής της ταινίας που ρυθμικά–μελωδικά πλαισιωμένα και στηριγμένα από το τραγούδι του Ψαραντώνη, του διάσημου κρητικού λυράρη που καθισμένος στο μεγαλοπρεπές σπήλαιο του Δία, επαινεί τη μουσική, τη φύση ως το Θείο, ως τον παλμό κάθε ζωής και ύπαρξης. «Σταμάτα να μου κρύβεις τον ήλιο!» Το θρυλικό ρητό του Διογένη είναι σαν να αντηχεί και μαζί του. Ό έχων ώτα ακούειν ακουέτω – και ας δει αυτή την ταινία.

Marleen Stoessel